

201 . Târgoviște | Județ: Dâmbovița | Punct: Biserica "Sf. Nicolae" - Andronești | Anul: 2002

Anul: 2002

Cod RAN: 65351.08

Perioade: Evul Mediu

Epoci: Evul Mediu

Categorii sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Petru Virgil Diaconescu, Gheorghe Olteanu

Instituții: Complexul Național Muzeal "Curtea Domnească", Târgoviște, Complexul Național Muzeal "Curtea Domnească", Târgoviște

Raport

La solicitarea parohiei "Sf. Nicolae" - Andronești, prin adresa 16/305/2002, între 23.05.2002 - 11.07.2002 s-a executat prima campanie de cercetare de către un colectiv format din: Gheorghe Olteanu și Petru Diaconescu potrivit autorizației de cercetare arheologică nr. 97/2002, emisă de Ministerul Culturii și Cultelor, ca parte integrantă a Proiectului general de consolidare, restaurare și amenajări exterioare, întocmit de arh. Doina Petrescu.

În această etapă, cercetarea arheologică s-a desfășurat în exterior, pe latura de sud a monumentului având următoarea motivație:

- amplasarea în colțul de sud-est, în perimetrul fostului cimitir, a unei clădiri ce va adăposti: clopotnița, cancelaria și un grup sanitar.
- precizarea raporturilor cronologice și stratigrafice asupra evoluției în timp și spațiu a lăcașului;
- depistarea vestigiilor anterioare momentului construcției bisericii - șanțul de apărare depistat în 1999 imediat la vest și complexe de locuire din XIV-XV;
- furnizarea datelor necesare pentru întocmirea expertizei de rezistență.

Scurt istoric:

Biserica Sf. Nicolae-Andronești este ctitoria lui Manea vel Vornic și a jupâniței Vlădaia și a fost ridicată în anii 1527-1528, potrivit pisaniei situate în pronaos deasupra intrării: "în zilele lui Io Radu voievod acest hram al Sfântului Nicolai l-au făcut jupân Manea vel vornic și jupânița Vlădaia la anul 7036".

Distrus în timpul campaniilor militare din 1595, monumentul este reparat după acest an de către popa Goncea, potrivit unei însemnări adăugate pisaniei sus-menționate: "Să se știe cum au spart biserica la Sinan pașa și au dires popa Goncea cliseariu".

Din nou ruinată în urma cutremurelor din 1636, 1640, biserica este rezidită din temelie de către Matei Basarab în 1653, conform pisaniei: "Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu sporul Duhului Sfântu îndemânatu - se - au creștinul Io Mateiu Basarabu voievod, i gospoda ego Elina de au zidit această sfântă besearică hramul Sfântului Nicolae den temelie până în sfârșit ca să le fie pomeana în veaci. Și ispravnic Stanciu portar. Zis meseta luna septembrie 12 dna valeat 7162".

După această dată biserica este cunoscută și sub numele de Sf.Nicolae al Doamnei sau Sf.Nicolae - Nou. Denumirea de Sf. Nicolae Andronești apare în secolul al XVIII-lea, când trece în îngrijirea familiei Androneștilor.

În anii: 1796, 1808 și 1813 este reparată de către familia Androneștilor și de Dumitru Bogasieru sau de alți enoriași. Reparată și zugrăvită în anul 1912, biserica pierde turla de pe pronaos, care de fapt fusese adăugată în secolul al XIX-lea. Ultima intervenție majoră este cea din 1942 când i se reface și turla de pe

naos, pictată de Vasile Blendea.

Stratigrafia:

În exterior, pe latura de sud a bisericii, s-au executat trei secțiuni: S 1 - de 3 x 2 m, la îmbinarea altarului cu naosul, în perimetrul viitoarei clădiri administrative; S 2 - de 4 x 1,5 m (dimensiunea inițială a fost mărită apoi la 4 x 5,5 m), la îmbinarea cu fundațiile turnului - clopotniță; S 4 - de 4 x 1,5 m, la îmbinarea dintre pridvor și pronaos, și s-a început S 3 - proiectată în axul longitudinal al bisericii, prin săparea capătului de est, exterior altarului, cu dimensiunile de 2 x 1 m. Ulterior martorul dintre S 2 și S 4 a fost demontat parțial, pentru o mai bună observare a suprapunerilor de fundații

Observațiile stratigrafice au fost dificile, datorită numărului mare de înmormântări și reînmormântări. Unele morminte sunt lipite de fundația bisericii, adâncimea gropilor atinge până la 2 m de la nivelul de călcare, iar humusul medieval nu depășește 1 m de la aceeași cotă (S 1, carou 5A).

Primul nivel de locuire se prezintă sub forma unei depuneri cenușii de cărbune și chirpici, groasă de cca. 0,10 m, strat de la care sunt săpate cele mai vechi morminte. O lentilă de mortar, groasă de cca. 0,04 m, observată și în S 1 și S 3, constituie nivelul inițial de construcție al bisericii de zid și probabil al turnului din apropiere. Nivelul de construcție este urmat de o depunere castanie cu mortar, de la care sunt săpate mormintele cu inventarul cel mai bogat. Urmează un nou nivel de construcție ce marchează refacerea de la 1653. După o nouă nivelare a spațiului exterior, o nouă lentilă de mortar marchează una din refacerile de la sfârșitul secolului al XVII-lea - începutul secolului al XIX-lea, o pardoseală de lespezi de piatră, cu urme de mortar și tencuială la bază, marchează restaurările din 1912.

Complexele și monumente necunoscute:

Deocamdată nu a fost surprinsă, ceea ce noi bănuim a fi, urma unui șanț de apărare a orașului din secolele XIV - XV, traseul lui fiind mai spre sud decât credeam; numai o viitoare S 5, plasată pe latura de sud a turnului - clopotniță, ar avea șanse de succes.

Descoperirea, în toate cele patru secțiuni, a mai multor morminte fără inventar, unele tăiate de fundațiile primei faze a bisericii de zid, certifică existența unei biserici de lemn, anterioare, cu dimensiuni mai mici și plasată sub cea existentă. Menționăm că în umplutura acestor morminte, majoritatea fără sicriu, nu există urme de mortar, observație care certifică anterioritatea lor. În colțul de sud-vest, suprapus parțial de pridvor, s-a identificat cel mai vechi turn - clopotniță, independent, descoperit la Târgoviște. De plan pătrat, cu perimetrul exterior de 4,40 x 4,40 m și interior de 2,60 x 2,60 m, construit pe o fundație de bolovani cu cărămidă sfărâmată în compoziție, adâncă de 1,20 m.

Turnul prezintă o elevație pătrată de cca. 0,60 m din lespezi de piatră și cărămidă, specifice secolului al XV-lea. De remarcat că turnul suprapune 5 morminte aparținând bisericii de lemn. Pe latura de est, au fost identificați doi contraforți ce ies din planul construcției cu 0,60 m, cu specificația că cel dinspre nord-est prezintă o fundație mult mai masivă decât cel din colțul de sud-est. Construcția își încheie existența în momentul ridicării pridvorului.

Biserica actuală:

Datorită faptului că cercetarea materialului nu s-a făcut decât parțial (monede de argint și aur din secolele XV-XVIII; inele sigilare din argint sau argint aurit; inele cu pietre semiprețioase; nasturi și bumbi din argint; mărgel etc.), ceramica neputând constitui un reper cronologic, datele expuse în continuare au un caracter provizoriu.

Se confirmă plasarea momentului constructiv la începutul secolului al XVI-lea a unei biserici de tip navă, căreia i-a aparținut, probabil și turnul-clopotniță descoperit cu ocazia cercetărilor, ridicată pe o fundație masivă din piatră, talpa acesteia plasându-se la -1,30 m de la baza elevației, cu o ieșire la exterior de 0,30 - 0,70 m. La partea superioară, la cca. 0,30 m deasupra nivelului de construcție, structura fundației (bolovani cu cărămidă sfărâmată) este înlocuită cu zidărie în casete din bolovani și cărămidă, acestea din urmă cu dimensiunile de: 0,26 x 0,15 x 0,04 m și zidăria propriu-zisă, numai din cărămidă cu dimensiunile de: 0,24 x 0,135 x 0,035 m.

Datele obținute confirmă adăugarea pridvorului, ridicat pe o fundație adâncă de 0,70 m, ce pe latura de

sud suprapune pe cea a turnului, dublând-o la interior. Menționăm că în secțiunile 2 și 4, se observă nivelurile de construcție ale pridvorului și turnului, despărțite de o depunere de moloz.

Pentru momentul constructiv se pot avansa două ipoteze:

- în general, se consideră că Matei Basarab, conform pisaniei se adăugă și pridvorul; studierea elevației, arată că pentru întreaga construcție se folosește aceeași cărămidă, ceea ce ar confirma această ipoteză;

- adăugirea de pe pisania inițială amintește de o reparație de după 1595, care s-ar putea să constituie adăugarea pridvorului; un argument în sprijinul acestei ipoteze este și descoperirea în S 4 a unei cărămizi octogonale, de mari dimensiuni, cu latura de 0,20 m, folosită la stâlpii pridvorului, ce sugerează o etapă mai veche (stâlpii actuali, tot octogonali, sunt construiți din cărămizi triunghiulare - câte 8 pentru fiecare strat).

În 1653 biserica suferă refaceri majore, din ordinul lui Matei Basarab este cel mai probabil demolată până la o anumită cotă de la fundație pe întregul ei perimetru și reconstruită. În plus, Matei Basarab mută vechea pisanie în pronaos, înlocuind-o cu a sa, cum a procedat și la alte biserici.

Probleme elucidate

Cercetarea chiar incompletă a dus la unele clarificări asupra evoluției monumentului cât și asupra unor aspecte exterioare ale acestuia:

- existența unei biserici de lemn anterioară celei existente, nedatată însă cu precizie;
- identificarea unui turn clopotniță, contemporan cu prima fază a bisericii de zid;
- se confirmă momentul constructiv al bisericii de zid la începutul sec. al XVI-lea;
- pridvorul este adăugat cu certitudine;
- sunt confirmate lucrările din 1654 cu specificația că Matei Basarab construiește peste vechile fundații.

Probleme de rezolvat

Cercetarea monumentului, unul din puținele ctitorite la Târgoviște, de domnitori, ridică următoarele probleme pentru investigațiile următoare:

- poziționarea și datarea bisericii de lemn;
- încadrarea cronologică și funcționalitatea turnului (clopotniță sau de apărare);
- momentul sau momentele construcției pridvorului;
- modificările suferite de biserică la interior (zid naos-pronaos, catapeteasma de zid sau nu, pardoseli, morminte etc);
- existența și plasarea în timp a șanțului de apărare.

Cercetarea interiorului monumentului, în special prin continuarea S 3 din axul longitudinal, și la interior este esențială pentru surprinderea nivelelor de construcție și pardoseli, în succesiunea lor logică, a bisericii de lemn și a mormintelor.

Informații suplimentare online

[Raportul 2115 din cronică.cimec.ro](http://raportul2115.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.Mapserver.Cimec.ro)
